

ХАНС КРИСТИАН АНДЕРСЕН - „ГРОЗНОТО ПАТЕНЦЕ“ ПРИКАЗКА ЗА КРАСИВОТО ПРЕВЪПЛЪЩЕНИЕ

В началото на XIX век в бедна къщурка в Дания се ражда Ханс Кристиан Андерсен. Родителите му Мария и Ханс са изключително бедни. Недоимъкът, болестите, смъртта са сред нещата, с които бедното дете се запознава още от невръстна възраст. По ирония на съдбата именно това малко и ощетено от най- ранна детска възраст момченце се превръща в най- големия и обичан разказвач в цял свят.

Бъдещият световен автор на приказки за деца и възрастни бил до такава степен пренебрегван, толкова унижаван, оскърбяван и потискан, че без огромните му усилия, упоритост и постоянство в творческата му дейност, днес не бихме могли да се радваме на великолепните му приказки, оформили духовния свят на всяко дете - творби, влезли право в сърцето му: „Малката кибритопродавачка“, „Палечка“, „Малката русалка“, „Снежната царица“, „Дивите лебеди“, „Новите дрехи на царя“. И понеже през целия си живот малко или много човек си остава дете. някъде дълбоко в себе си носи истините, до които го е отвел великият датски писател.

Ханс Кристиан Андерсен израства сред най-бедните, унижените и оскърбените. От малък той се учи да вярва в себе си, в собствените си сили. Състрадателен, Ханс с широко отворени очи попива злочестините и се старае да отвръща на лошите и злобните хора с добро. Постоянните унижения, озлоблението и посредствеността около него превръщат впечатлителния младеж в болезнено чувствителен и уязвим човек. Светът на Андерсен е обгърнат сякаш с меката тъга на човеколюбец, за когото е ясно, че доброто тържествува само в приказките, че добродетелта невсякога е възнаградена в истинския живот, че лошото, подлостта и лицемерието продължават да властват в човешкия свят, макар и заклеймени от изкуството. Андерсен има ясна представа за това, че приказките не се сбъдват, но утвърждава надеждата, че все пак доброто може да победи.

„Грозното патенце“ на Ханс Кристиан Андерсен излиза от печат през юли 1842 г. Няма съмнение, че тази приказка е един от бисерите на световната литература, който никога няма да загуби блясъка си, няма да спре да вълнува малки и големи. И това е така, защото тази поучителна приказка е обобщение на честолубието и мъченичеството, в които Андерсен вижда собствения си път на писател, разкрива цялата си същност, всички свои качества, които в цялата си съвкупност представляват гения му на писател.

В сюжета на приказката Андерсен използва основни периоди от собствения си живот. „Грозното патенце“ е една от най-мъдрите литературни притчи за високата житейска цена, която всеки заплаща, следвайки призванието си да бъде ако не различен, то поне такъв, какъвто е. Разказаната история е интересна и занимателна. Приказката започва с жизнерадостна лятна картина.

Ръжта по полетата се жълтее, овесът зеленеет, щъркелът важно и тържествено се разхожда и странно - говори на египетски. На широко, открито място, там, където се открива стар чифликчийски дом, в един дълбок горски гъсталак лежи в гнездото си млада патица и мъти своите яйца. Едно по едно патетата започват да се излюпват с характерното само за тях остро писукане. Това, което ги озадачава веднага след излюпването, е, че светът е толкова голям. Едно пате обаче все още остава неизлюпено. Яйцето се оказва най-голямото: „Ето на, замъчила съм се с едно яйце, просто не мога да изляза на глава с него!“

Персонификацията на патицата дава възможност на писателя да разкрие обикновените човешки тревоги и взаимоотношения в семейството. Патицата разказва за бащата, наричайки го „проклетник“, защото не е отишъл нито веднъж да види патетата. Старата приятелка, която идва да навести „родилката“, важно отбелязва, че това яйце е от пуйка и

съветва патицата да го зареже. Но майката отговаря, че след като е лежала толкова много, ще полежи още малко. Така и прави. Майчиното ѝ сърце не ѝ позволява да изостави последното си патенце. Не след дълго и то се излюпва в стопанския двор, но е различно от останалите пиленца в селото и затова е и отхвърлено от всички. Птиците бързо разбират, че то се отличава от останалите, че е твърде необичайно, затова и обитателите на селския двор го определят като грозно (според техните критерии за красота): „Какво голямо пате! Никак не прилича на другите! Да не би пък да е пиле? Чакай, ще разбера това! Ще ми влезе то във водата, аз сама ще го натикам вътре.“

Всички патета се отнасят пренебрежително и жестоко към него. Майката прави опити да го защити, но това се оказва трудно на фона на всеобщото озлобление към различния, чуждия. Като всяка любяща майка, патицата брани своето чедо. Топло звучат думите ѝ: „Наистина то не е хубаво, ала има добър характер и плува също тъй добре, както другите - дори, смее да кажа, малко по-добре от тях. Аз мисля, че след време то ще израсте както трябва и ще стане по-малко. - И тя го почеса по гърба и му оглади перцата. - При това - добави тя - то е мъжко и може да мине и без хубост. Аз мисля, че то ще бъде много силно и ще си пробие път в живота.“

Но към бедното грозно пате продължават да се сипят удари и подигравки от всички страни. Братчетата му го бият, хапят, тормозят. Същото правят и кокошките. От цялата тази агресивност бедното патенце страда много, но не знае къде да отиде. Всеки нов ден се оказва по-лош от предишния. Всички го гонят. Дори и сестрите му постоянно го навикват, подлагат го на големи унижения, проклинат го с думите: „Дано те котка изяде, проклетнико!“ Патицата също променя позицията си на грижовна майка и тихо мърмори: „Да може да се запилее нанякъде!“ Така Андерсен рисува образа на един нещастен герой, отхвърлен от своите поради „прегрешението“, че е различен, нестандартен, особен. Те не могат да проникнат в същността му, не искат да открият доброто му сърце, положителните му качества...- така, както често се случва и при хората.

Заради подигравките и ударите, грозното пате е принудено да замине. То преминава през множество изпитания, но важен тук си остава фактът: „да се излюпиш от лебедово яйце“. Нещастното, гонено и презирано от останалите животинчета патето се осмелява да се приближи до трите лебеда, показали се „из гъсталака на дърветата“ с мисълта, че го очакват нови подигравки или още по-лошото - смърт: „Аз ще отлетя при тях, при тия прекрасни птици. Те ще ме убият затуй, че съм толкова грозно, а пък се осмелявам да се приближа до тях. Но нека тъй да бъде! По-добре да бъда убит от тях, отколкото да понасям щипането на патиците, боя на кокошките и да търпя всякакви лишения през зимата.“ С истинска изненада обаче то открива, че красивите птици не го гонят... Грозното пате се е превърнало в красив лебед...

Великият руски писател Антон Павлович Чехов оценява изключително високо приказното творчество на Андерсен. Това, което особено го впечатлява, е неговата достъпност както за деца, така и за възрастни. И това е така, защото творбите, които създава, имат дълбоко символно значение. Приказката „Грозното патенце“ е както многозначна, така и тъжна. Всеки би могъл да открие себе си в нея. Красивата справедливост тържествува, но добрият край всъщност си остава една горчива утеха. Все пак историята на грозното пате вдъхва увереност у читателя, че нещата никога не са толкова зле, колкото привидно изглеждат, че вината има място за чудеса в живота.